

enim justam Dei voluntatem, et illi se submittunt. Hæc autem lex indispensabilis non est, et ideo Aug. supra probabile credit saepè fieri veras apparitiones talium animarum ex dispensatione divina. Loquiturque Aug. in communi de animabus defunctorum, nec dissentit Tertul. supra, ut Pamphil. ibi notat. Adducitque August. in exemplum animas Moy-sis et Eliæ, de quibus alibi dictum est; illæ vero tunc erant in limbo; idemque dici potest de anima Samuelis, 1 Reg. 28, et Eccles. 46; item de animabus Oniae et Jeremie, 2 Machab. 17. De animabus vero beatis varia exempla referuntur in VII Synod., act. 4, et a Theodoreto, lib. 5 Hist., c. 24; Niceph., l. 12, cap. 39. Idem ergo est verisimile ex dispensatione divina aliquando accidere animabus purgatori; quod etiam suadent nonnulla exempla quæ supra, ex Greg., 4 Dialog., Beda et aliis, attigimus. Quanquam etiam verum sit, ordinarie illas apparitiones esse animarum, quæ ex dispensatione divina dicuntur purgari in aliquo hujus mundi loco; tamen, sicut hoc dispensatore fit, ita nihil vetat et illud fieri, licet oppositum censeat auctor illarum quæstionum ad Antioch., quæ tribuntur Athanas., in 13, sine sufficienti fundamento. Solum est advertendum, quando hæc dispensatio fit, pœnam non interrumpi, ut in eisdem visionibus ostensum est, et ratio postulat; quia talis intermissione earum potius pœnam augeret, tempus beatitudinis amplius differendo, neque est necessaria, quia ignis ille sicut in hoc aere cruciat dæmones, ita etiam illas animas torquere ac continue purgare potest.

DISPUTATIO XLVI.

DE STATU GRATIÆ ANIMARUM PURGATORII.

Hactenus ea exposuimus quæ ad pœnaltates purgatoriæ spectant, quia in hunc finem primario est hic locus institutus; pertinere autem videtur ad hujus tractatus complementum, ut statum gratiæ et rationem vivendi seu operandi illarum animarum declaremus, quia hoc et per se dignum scitu est, et ad melius comprehendendas illas poenas conferret. Dicemus ergo prius de statu gratiæ quem habent; deinde de operibus seu cognitione, bonis actibus et fructibus eorum; unde etiam constabit, sintne illæ animæ omnino extra viam, vel adhuc in illa versentur.

SECTIO I.

Utrum omnes animæ purgatoriæ ita careant omnibus culpa, ut tamen non careant aliquo pœna reatu.

1. *Varii errores referuntur.*—Principio hic referri possunt varii errores eorum qui dixerunt per ignem purgari etiam eos qui in mortali peccato post hanc vitam inveniuntur. Quod de omnibus tam dæmonibus quam pravis hominibus sensisse Origenem refert Epiphan., epist. de illius erroribus ad Joannem, Episcopum Hierosol.; et Hieron., epist. 61 ad Pammach.; August., 21 de Civit., c. 13 et seq. Alii non quidem de dæmonibus, sed de omnibus pravis hominibus id dixerunt. Alii non de omnibus hominibus, sed de omnibus baptizatis, etiamsi postea in infidelitate seu hæresi moriantur. Alii de his tantum hominibus qui cum fide Christi etiam mortua decadunt. Alii nec de his omnibus, sed de his qui cum fide habuerunt opera misericordiæ, etiamsi alias habuerint peccata mortalia, in quibus mortui fuerunt. Hanc enim totam varietatem refert August., dict. lib. 21 de Civit., c. 17, 18, usque ad 25, et in Enchirid., c. 75 et 76. Facitque nobis negotium D. Hieron., Dialog. 1 contra Pelag., col. 18, nam significare videtur omnes regeneratos in Christo, et in fide ejus morientes, tandem esse purgandos. Ubi Marianus Victor sine alia declaratione idem affirmat. Eadem sententia reperiri videtur in Hieron., fere in ultimis verbis Comment. in Isai., et in id Amos 7: *Ecce vocabit iudicium ad ignem.* Insinuatur etiam in commentariis attributis Ambrosio, 1 Cor. 3.

2. *Prædicti errores refutantur.*—Hieron. exponitur.—Hæc doctrina variis in locis a Theologis impugnatur ut hæretica et aperte fidei contraria. Nam 1 p. q. 64, docent dæmonum poenas fore æternas, illosque nunquam posse per ignem purgari. In 1. 2, q. 72, art. 5, et q. 87, art. 3, ostendunt peccatum mortale esse dignum pœna æterna, eaque puniri in hominibus, nisi in hac vita remittatur. Rursus, disputantes de fide et operibus, contra hæreticos hujus temporis, ostendunt fidem mortuam, vel quælibet opera hujus virtutæ in peccato mortali facta, non sufficere ad salutem sine pœnitentia, que ad peccati remissionem obtinendam sufficiat; de quo etiam multa in 1 p. hujus libri diximus. Ex his ergo principiis sufficienter impugnatur tota illa errorum varietas, ideoque hoc loco circa illos immorari necesse non est. Præsertim cum

Christus Dominus satis expresse dicat omnes, modo, hi vero saltem per pœnitentiam et ignem salvati possunt. Vel secundo ut peccatores, quos ab impiis distinguunt, vocet omnes justos, qui peccatis venialibus interdum maculantur; et hos dicit non esse in æternum puniendos, sed per ignem purgandos. Et forte hoc voluit Marianus Victor, cum dixit, hanc esse totius Ecclesiæ sententiam. Atque ita nomine fidelium non intelligit Hieronymus quoscunque credentes, sed eos qui habentes fidem, per charitatem operantur. Unde definiens impios et impietatem eorum, ait: *Impietas enim proprie ad eos pertinet, qui notitiam Dei non habent, vel cognitum transgressionem mutarunt.* Et infra ait, omnes impios et prævaricatores perire perpetuo; per impios intelligens infideles, per prævaricatores eos qui cum fidem habuerint, prævaricati sunt, non a fide, sed ab ejus obedientia et vita, quæ est charitas, et ita mortui sunt. Et hæc maxime accommodantur illi loco contra Pelagianos. In aliis vero locis obscurius et dubitando loquitur, in eundem tamen sensum pie explicandus est. Quanquam sint adeo difficultia verba, ut Stanislaus Pannonius, lib. de Divina philanthropia, et alii non dubitent facili Hieronymum in ea fuisse sententia; id tamen credibile non est, cum res sit adeo clara in Scriptura, et aliis locis ab eodem Hieronymo satis declarata.

3. *Animas purgatoriæ carere omni mortali et originali culpa.*—*Assertio prima.*—Ex his ergo concludo imprimis, omnes animas purgatoriæ carere omni culpa mortali; quia, si in hac vita illam commiserunt, necesse est ut illius remissionem consequantur antequam hinc decendant, alias non purgatoriæ, sed infernum adibunt. Difficultas vero est an æque id certum sit de originali peccato, scilicet, necessario carere illo omnes animas quæ in eo loco purgantur. Dicendum autem est breviter, etiam hoc esse omnino verum, non tamen æque certum. Ratio hujus posterioris partis sumitur ex illa communi hypothesi de homine adulto non justificato, qui prius venialiter peccaret quam mortaliter, et in eo statu moreretur; nam aliqui putant, illum fore propter culpam veniale prius castigandum in purgatorio, et soluta pœna pro illo actuali peccato debita, transitur esse ad limbum puerorum. Quem dicendi modum non invenio damnatum in aliquo Concilio, neque est clare contra Scripturam vel aliquam traditionem. Nihilominus verum censeo nullam animam ad purgatorium deferri, quæ

non sit justa, ac proinde carens culpa, non tantum mortali, sed etiam originali; quia gratia utramque excludit. Antecedens videtur consentaneum communi Ecclesiae consensui; sentit enim omnes animas in purgatorio detentas esse fideles, et posse fidelium suffragii juvari, ut ait Trid., sess. 25, c. 1; ergo supponit esse justas. Et sumi potest ex illis verbis 1 Cor. 3: *Si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.* Quibus significatur, illo igne nullum opus ardere et consumi, nisi persona, cuius est opus, salutem aeternam sit per ignem consecutura, ut supra declaravimus. Accedit, quod juxta veriorem doctrinam, peccatum veniale non remittitur ei qui gratia caret; ergo nec poena ejus esset finienda; ergo nec locus purgatorii illi est accommodatus. Quare vel admittendum non est hominem aliquem in eo statu mori, etiamsi in vita in illo esse possit; vel si casus admittatur, alii modi excogitari possunt puniendo illud peccatum, de quibus semel et iterum in superioribus dixi. De macula item peccati venialis dubitari posset an in illo loco durare possit, sed de hoc diximus late supra, tractando de poenitentiæ virtute, ibique ostendimus, nunquam esse in illo loco; quia in primo instanti, in quo anima sancta illuc defertur, talis culpa, etiamsi antea fuerit, omnino deletur.

Animas quandiu in purgatorio detinentur, non esse omnino liberas a prioribus culpis. Conclusio secunda.

1. *Patres, qui contrarium insinuantur, exponuntur.* — Secundo dicendum est, animas que ad purgatorium deferuntur, vel ibi sunt, seu quandiu ibi detinentur, non esse omnino liberas a reatu poenæ, etiamsi sint omnino liberae a prioribus culpis. Hec conclusio de fide certa est ex illo principio definito in Conciliis Flor. et Trid., animas sanctas nullum habentes reatum poenæ, statim fieri beatas. Hinc enim fit, si ex hac vita decendant sine tali reatu, ad purgatorium non perficere. Hujusmodi sunt animas infantium, qui post baptismum ante etatem adultam moriuntur, Aug., 21 de Civit., c. 16. Idem est de animabus martyrum ex proprio privilegio, ut latius superiori tomo diximus. Denique idem est de omnibus illis adeo perfectis, ut in hac vita plenissime satisfecerint, vel per propria opera, vel per indulgentias, etc. Quocirca, cum Sancti videntur aliquando dicere, etiam

purissimas animas ad illum ignem deferri, si non ut ab illo patientur, saltem ut non patientio earum puritas comprobetur, ut supra citatum est, et sumi potest ex Hieronymo, Amos 7; Ambrosio, in id Psal. 36: *Gladine eorum intret in corda ipsorum;* Origen., hom. 3 ejusdem Psalmi et hom. 23 in Num., circa finem, et hom. 13 in Jeremiam. Hæc (inquam) et similai non sunt intelligenda de reali descensu ad purgatorii locum, et transitu per ignem ejus; frusta enim esset talis descensus, et vana ac sine fundamento talis cogitatio, et indecens statui talium animarum, quæ cum innocentes sint, statim in primo instanti, quo separantur a corpore, Deum videre incipiunt, et recta in cœlum tendunt, vel etiam sine transitu per medium, si necessarium non est; quia omnis detentio esset veluti quædam poena, sine culpa et sine causa; sed intelligenda sunt de examine virtuali (ut sic dicam) per ignem; nam, cum ille ignis pro omnibus non satis purgatis sit paratus, per illum in iudicio Dei examinantur, quatenus ibi probatur an illo sint digni.

5. *Quomodo habitus pravi ab animabus purgatorii auferantur.* — Ex eodem principio altera pars declaratur; nam si anima plene pro qualitate sui reatus passa est, statim recipit præmium, et e carcere liberatur; ergo e contrario quandiu ibi permanet, nondum perfecte solvit; adhuc ergo habet aliquem reatum. Consequens clara est, et antecedens patet, quia alias ultra condignum punirentur, et absoluto delicto, adhuc in carcere detinentur, quod divinæ justitiae repugnat; alias vel bis puniret idem delictum, vel prior remissio insufficiens et invalida fuisset. Neque est quæstio huic loco, vel materiæ accommodata, an illa poena et reatus in instanti intrinsecus, vel extrinsecus finiatur; impertinens namque est ad rem præsentem; utecum enim desinat, immediate unum alteri succedit, ita ut primum non esse reatus sit primum esse gloria, vel si poena durat usque ad aliquod instans intrinsecum, gloria semper incipiet in alio instanti immediato sibi intrinsecus, quidquid sit de coexistentia ad nostrum tempus, quæ accidentaria est. Dicit vero aliquis: ad beatitudinem obtinendam non satis est carere omni culpa et reatu poenæ, sed etiam pravis habitibus et inclinationibus. Respondeo, propter hanc causam non oportere fingere detentionem aliquam; nam quidquid hujusmodi est in appetitu sentiente, in ipsa morte deponitur,

simul cum corpore, in quo est appetitus; habitus vero existentes in voluntate, vel in ipso instanti mortis auferuntur, aut per actus contrarios divina virtute factos, aut per abstractionem divini influxus conservantis, aut certe in primo ingressu gloriae ratione status infunduntur per accidens omnes virtutes etiam naturales, quæ habitus repugnantes expellunt, sicut infunditur etiam scientiæ generales, quæ omnem expellunt ignorantiam.

Animas purgandas in instanti mortis in gratia confirmari. Conclusio tertia.

6. Tertio dicendum est animas justas indigentes purgatione, in ipso instanti mortis et separationis a corpore confirmari in gratia et in bono, ita ut amplius peccare non possint. Est res certa de fide contra Lutherum, qui dixit illas animas semper peccare horrende et fugiendo penas illas justas, in quo seipsas suumque commodum querunt, ut refert Rofens., art. 38. Sed hoc vanum est, nam licet illæ animæ voluntate simplici refugient penas illas, et cupiant finiri, hic tamen actus per se non est malus; sed potest esse, tum ex bono affectu naturæ, tum ex propensione charitatis ad videndum Deum; aliunde vero hunc eumdem affectum divinæ ordinationi subjiciunt, et absoluta voluntate nolunt inde liberari, donec aliqua via divinæ justitiae satisfactum sit. Conclusio ergo ex illo principio certa est, quod via hominis ad merendum vel demerendum in morte finitur; et ideo in eō statu, in quo tunc invenitur, immobilis permanet, vel per obstinationem in malo, si sit in peccato, vel per confirmationem in bono, si in gratia sit, juxta illud Ecclesiast. 11: *Si ceciderit lignum, sive ad austrum, sive ad aquilonem, ubiunque ceciderit, illi erit.* Quem locum in sect. 4 hujus materiæ cum Hieronymo ita exposuimus, et alia loca adduximus, quibus hæretici abutuntur ad impugnandum purgatorium; probant autem hanc veritatem, ut ibi ostensum est. Et significarunt Gregor., 12 Moral., cap. 3 et 4; Bernardus, serm. 49, ex parvis; August., lib. de Prædestinatione Sanctorum, c. 14, ubi ait, nullum fidelem dubitare posse, cum hac vita finiri pericula peccandi, citatque Cyprianum, libro de Mortalitate, qui totus est de hac re.

7. Plura in sequenti sectione referam; eadem enim quoad hoc ratio est meriti et demeriti, imo quodammodo major; nam si animæ illæ extra statum merendi constituuntur, ut ibi ostendemus, multo magis demerendi.

tum quia pronior est Deus ad reddendum præmium quam poenam; tum etiam quia valde misera esset conditio animarum, quæ relinquentur in periculo peccandi, et sine spe fructus vel meriti. Dicere autem (ut hæretici insinuant) posse animas illas peccare, non autem demereri, absurdum est, cum peccatum ex se sit dignum poena, absque alio pacto vel promissione. Dices: etiam damnati prave operantur, et non semper merentur novam poenam. Respondeo: illi sunt jam deserti, et obstinati in malo, et in ultimo supplicio; ideoque verisimile est non crescere eorum penas propter opera quæ ibi committunt; at si animæ purgatorii peccarent, mere libere peccarent, puramque ac veram justitiam amitterent pro ratione culpæ, ideoque novam merentur poenam; imo inde transirent ad aeternam, si culpa esset mortal; quia hæc simul esse non potest cum vera justitia et gratia Dei.

8. *Unde habeant animæ illam confirmationem in bono.* — Sed queret aliquis, unde habeant illæ animæ talem confirmationem in bono. Respondeo, non habere illam ab intrinseco ex aliqua interna perfectione actuali, habituali, vel naturali; quia non vident Deum, ut inde confirmantur in bono, nec soli habitus possunt tantam perseverantiam, et immutabilitatem conferre; nec anima separata natura sua est impeccabilis, potius quam Angelus. Divina ergo gratia, et protectio est, quæ illas animas in bono confirmatione illius status, ad quem duo spectant: unum est, ut poena illa temporalis tantum esse possit; aliud est, ut inde sit transitus infallibilis ad gloriam; ad utrumque autem necessaria est confirmatione in bono, et parentia omnis peccati; nam per mortale amitteretur gratia; per veniale possit poena illa semper magis ac magis protrahi. Est autem facile Deo hanc confirmationem tribuere, sicut illam tribuit animabus sanctorum Patrum in siu Abrahæ, et alicui viatori interdum illam contulit. Denique, si animæ, quæ in peccato mortali deceidunt, statim per divinam desertionem confirmantur in malo, juxta illud Matt. 22: *Clausa est janua, et alia supra adducta, et communem Ecclesiæ sensum ac traditionem, quid mirum est, quod animæ decadentes in gratia statim confirmantur in bono, vel per beatitudinem, vel per speciem Dei favorem ac protectionem?* Nulla ergo in hac re superstes difficultas.

SECTIO II.

Sintne animæ purgatorii in statu merendi, atque adeo an sint omnino extra viam.

1. Rationes dubitandi pro utraque parte. — Animæ quidem purgatorii nondum sunt in termino, nec omnino extra viam, quia cum Deum non videant, adhuc per fidem ambulant; et alioqui iustæ sunt, et ex gratia ac libera voluntate operantur; nihil ergo eis deesse potest, quominus opera meritaria faciant; ergo vere merentur. In contrarium autem est, quia si mereri possent, etiam possent demereri; licet enim absolute et in aliqua persona non repugnet ita confirmari in bono, ut peccare non possit, et nihilominus possit mereri, at vero ex parte status, et seclusis privilegiis, ille status, qui est sufficiens ad meritum, est etiam capax demeriti. Unde qui unum assuerunt de animabus purgatorii, etiam aliud affirmarunt, ut referunt Hieronym., Ecclesiastes 9, circa illa verba: *Morui nihil neverunt amplius, neque habent ultra mercedem.*

2. Has animas non posse in gratia crescere. — **Prima assertio.** — *Suadetur ex Patribus.* — Dicendum vero imprimis est, animas purgatorii non esse in statu, in quo possint in gratia vel charitate crescere, aut in jure ad gloriam. Est conclusio certa de fide, ut sentiunt Cajetan, tom. 4, Opusc. tract. 23, q. 1; Roffensis, dicto art. 37; Soto, in 4, d. 19, q. 3, art. 2. Et fundamentum est, quia tempus merendi gloriam, vel gratiae augmentum, in morte finitur; quod principium communis Ecclesie consensu receptum est, illudque variis sacrae Scripturae et sanctorum Patrum testimoniis confirmavi supra, in 1 tom., disp. 29, sect. 1 et 3, tractando de Christi merito, et in 2 tom., disp. 42, sect. 1, tractando similem questionem de animabus sanctorum Patrum, quae in sinu Abrahæ ante Christi mortem detinebantur. Quibus addi potest Chrysost., hom. 37 in Matth., dicens: *Fratres, nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote; præsens enim hæc vita recte vivendi occasionem et opportunitatem habet; postquam vero diem tuum obieris, judicium et pœna consequitur.* Facit etiam vulgare dictum Damasceni, lib. 2 de Fide, c. 4, quod in angelis malis fuit lapsus, adde, in bonis perfecta conversio, hoc esse in hominibus mortem, quia, sicut in eis una deliberatione perfecta, via et status merendi aut demerendi finitus

est, ita et in hominibus finitur morte. Addere item possumus illud Lucæ, c. 18: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Nam opera, in hac vita facta, post mortem utilia sunt; post mortem autem facta non professent ad vitam æternam capessendam; sic tere exponit Augustinus, 21 de Civit., cap. 27; et insinuat Hieronym., epist. 151 ad Algas., quæst. 6. Quamvis aliae etiam esse possint illius loci interpretationes. Facit etiam illud Ecccl. 11: *Facile est coram Deo in fine obitus retribuere unicuique secundum opera sua.*

3. Ratione probatur. — **Primo.** — **Secunda ratio.** — *Tertia ratio.* — Unde sumitur prima ratio, quia priusquam animæ illæ ad purgatorium deferantur, *judicium ac finalē sententiam recipiunt;* ergo post illud *judicium non faciunt opera,* de quibus iterum *judicandæ sint, atque adeo nec meritoria.* Cui consonat illud Lucæ, c. 16: *Redde rationem villicationis tuæ, jam enim non poteris villicare.* Ubi videri possunt Theophylactus, et Euthymius, suo c. 58. Sic etiam in parabola de talentis, Matth. 25, redditâ ratione, unusquisque accepit mercedem, seu præmium, juxta opus suum. Item in parabola vineæ, et similibus. Denique ob hanc causam dictum est, Ecclesiast. 18: *Ne verearis usque ad mortem justificari, quia tempus justitiae acquirendæ est ante judicium, nam de his, quæ postea sequuntur, nulli judicantur.* Unde nec animæ damnatae de malis actibus, quos in inferno faciunt, nec beatæ de his, quos faciunt in patria, *judicantur;* idem ergo est de animabus purgatorii. Secundo, est ratio a priori divina lex, quæ ita statuit terminum viæ hominis. Congruentia vero est, quia humana anima unitur corpori, ut mediante illo suam perfectionem, vel etiam beatitudinem consequatur, et ideo ex supernaturali providentia spatium illud ei præfixum est ad supernatura dona promerenda. Tertio, est ratio a posteriori, quia alias fieri posset ut animæ illæ commodum ex negligentia, quam in hac vita haberunt, reportarent, quia ea occasione crescere possent in gratia et gloria perpetua. Unde fieret ut duas animæ hinc decedentes cum æquali gratia, tandem in gloria perpetua essent inæquales, solum quia una, quæ plura peccata habuit, vel minus in hac vita satisfecit, in purgatorio crescere potuit, alia vero purior ac diligentior, statim raptæ est in paradisum; id vero absurdum est, et

rectæ providentiae minime consentaneum.

4. Objecta quædam contra præcedentem assertionem solvantur. — *Animas purgatorii non habere gratiam per operationem consummatam.* — Sed objici potest, quia vel illæ animæ habent gratiam consummatam, vel non; si habent, jam sunt gloriosæ; si non habent, cur non possunt crescere et consummari? Similiter, vel habent charitatem perfectam, et sic fruuntur Deo, vel non habent, et sic perfici poterunt. Respondeo, dupliger dici posse gratiam consummatam: primo, quia jam est actualiter conjuncta suo fini, quod est esse consummatam per operationem, et hoc modo animæ illæ non habent gratiam consummatam, quia non conjuguntur Deo per visionem claram, nec illum possident, ut supponimus ex supra dictis de loco purgatorii, unde adhuc per solam fidem illum cognoscunt. Nam secundum legem ordinariam omnis vera justitia, quandiu non est consummata per visionem, in fide fundatur, sine qua impossibile est placere Deo. Nec in illis animabus est aliiquid fidei repugnans, vel ex parte voluntatis, ut per se patet, quia sunt justissimæ, nec ex parte intellectus, quia nondum vident, nec habent novam scientiam supernaturalem infusam, id enim nullo fundamento affirmari potest. Nec refert quod per aliquam rerum experientiam videntur comparasse quamdam evidentiam veritatis fidei, quia illa, licet fortasse sufficiat suo modo ad impediendam libertatem in credendo saltem quoad specificationem actus, ut sensit Chrysost., hom. 55 in Joan., dicens, *velint, nolint, omnes post mortem acquiescere veritati,* nihilominus neque ad gratiae consummationem satis est, ut per se constat, neque excludit veram fidei rationem, tum quia non habent experimentum omnium veritatum, et articulorum, quos crediderunt, eorum præcipue, quæ ad Deum pertinent; tum maxime quia non assentiunt illis altioribus mysteriis propter talem evidentiam vel experientiam, quam de ipso purgatorio habent, sed propter firmorem propheticum ac divinum sermonem, cui bene faciunt attendentes, et propter illud firmius ac supernaturaliter credentes. In hoc ergo sensu concedendum est non habere gratiam consummatam.

5. Animas purgatorii habent gratiam consummatam in intensione. — Alio vero modo potest dici gratia consummata quoad intensionem, quam in tali subjecto habere potest aut debet; sicut dicitur calor in summo,

quando habet omnes gradus suæ intensionis, et in hoc sensu dicendum est habere animas illas gratiam consummatam. Quia in intensione nunquam crescere potest in tali subjecto; nam in instanti mortis habuit omnes gradus, quos in hac vita aliquo titulo homo promeruit; postea vero nec mereri potest, nec intensius operari, quam ipsi habitus connaturali modo operari valeant. Et ideo nec ibi augeri potest gratia, nec est verisimile in ingressu gloriæ aliquam intensionem gratiæ addi sine merito, vel alio titulo; hoc enim nec fundamentum habet, nec consonat Scripturis dicentibus, quod unusquisque referet prout gessit in corpore, et similia.

6. Hæ animæ habent charitatem perfectam essentialiter. — *Non tamen accidentaliter.* — Similiter dicendum est ad aliud de perfectione charitatis. Potest enim charitas dici imperfecta essentialiter: et hoc modo nulla charitas est imperfecta, si est vera, juxta illud 1 Joan. 2: *Qui servat verbum ejus, vere in hoc charitas Dei perfecta est.* Omnis enim charitas unit Deo animam, ut ultimo fini supernaturali, estque essentialiter virtus et forma virtutum, et hoc modo imperfectio essentialis ei repugnat. Potest autem esse imperfecta accidentaliter, idque dupliger. Primo quoad statum, et hoc modo dicitur charitas imperfecta eo ipso, quod non est conjuncta actualiter et immobiliter suo ultimo fini; et hoc modo verum est charitatem animarum purgatorii esse imperfectam, id est non consummatam, sicut de gratia dictum est. De qua imperfectione videtur locutus Paulus ad Philippienses 3, dicens: *Non quod jam perfectus sim; nam subdit: Sequor autem si quo modo comprehendam.* Non tamen inde fit posse augeri, quia est in supposito, quod jam est extra statum merendi. Unde alio modo potest charitas esse imperfecta, quia non habet totam intensionem, quam in tali subjecto habere potest, et debet; et sic charitas illarum animarum imperfecta non est, sed perfecta, sicut de gratia dictum est; eadem enim est utriusque ratio.

7. Animas purgatorii non esse in statu satisfaciendi, sed satispatiendi. — *Corollarium primum.* — Atque ex his ulterius colligitur, animas purgatorii non esse in statu satisfaciendi proprie, sed tantum satispatiendi. Hoc erit manifestum, si termini propositi explentur, quod erit facile supposita doctrina supra tradita de satisfactione. Ex peccato enim remisso primo et per se relinquitur rea-